

## Un apotecari de Cervera amb permís per a exercir la Medicina (s. XIV)

FRANCINA SOLSONA I CLIMENT  
XAVIER SORNÍ I ESTEVA

En general, difícilment es pot parlar de l'ofici d'apotecari abans del segle XII, data en la què sembla ésser s'inicià la separació de la Farmàcia de la Medicina.<sup>1</sup>

A Barcelona, a l'esmentat segle, hi havia ja un carrer anomenat «dels apotecaris»<sup>2</sup> i, en el *Libre dels feyts del rey en Jacme*, en fragments escrits probablement l'any 1244, es posa clarament de manifest que a les grans ciutats catalanes, com Montpeller, Lleida i Barcelona, era habitual aquest ofici.<sup>3</sup>

---

1. FOLCH JOU, G.: *Historia de la Farmacia*. 3.<sup>a</sup> ed., Madrid, 1972, pàg. 141.

2. ALMERICH, Lluís: *Història dels carrers de la Barcelona vella*. Vol. II. Barcelona, 1949, pàg. 34.

ESPINÀS, Josep M.: *Alguns carrers antics de Barcelona*. Col·lecció «A. Duran i Sanpere», n. 9. Ajuntament de Barcelona. Delegació de Cultura. Barcelona, 1978, pàg. 29. Aquest carrer «dels Apotecaris», és l'actual «Llibreteria».

3. *Libre dels feyts del rey en Jacme*. Ed. facsímil del ms. de Poblet (1343), conservat a la Biblioteca de la Universitat de Barcelona. Barcelona, 1972, folis 115 i 116v.

C.A., a l'edició preparada per Ferran Soldevila i editada per Edicions 62 i «La Caixa» amb el títol «Jaume I. Crònica o Llibre dels Feits» (Barcelona, 1982, pàg. 6), exposa l'opinió que les dues primeres parts d'aquesta obra van ésser redactades a Xàtiva l'any 1244. (Les inicials C. A. fan referència a Coll i Alentorn?)

A Cervera, vila força important en aquell temps, és de suposar que també n'hi havia, encara que la primera referència trobada<sup>4</sup> dati de començaments del segle XIV, concretament del 13 de desembre de 1315: Jaume I es dirigia, de Barcelona estant, als veguers i batlles i altres oficials de Girona, Besalú, Cervera, Tàrrrega, Vilafranca, Montblanc i Girona, per tal que els apotecaris d'aquestes viles lliuessin sense més entrebancs i dilacions les quantitats degudes a l'apotecari barceloní Pere Jutge en concepte dels productes subministrats per raó del seu ofici.<sup>5</sup>

Llavors, com ara, els apotecaris no podien exercir la Medicina, i els metges, defenent els seus interessos, vetllaven per evitar l'intrusisme. Amb aquest afany, l'11 de setembre del 1334, els metges cerverins obtenien de Pere el Cerimoniós una reial provisió que prohibia que ningú, home o dona, pogués exercir la Medicina a Cervera sense ésser examinat, segons l'establert per les Constitucions de Catalunya.<sup>6</sup>

El rei tingué bona voluntat en fer-ho complir, puix, el 24 de setembre de 1337, va escriure a Pere Çabata i Bartomeu Domingo, advocats de Cervera, perquè castiguessin els qui exercien la Medicina il·legalment, i, el 2 de març de 1338, hi tornà; en aquest cas, fou Ramon Sastre l'encarregat d'inquirir sobre la qüestió.<sup>7</sup>

A les Corts de Cervera de 1359 es disposà que per ésser metge «de art de física» era necessari «en general Studi III anys tant

---

4. Segurament, una investigació a fons de les sèries de l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera hauria permès confirmar aquest supòsit i aportar més dades del tema en qüestió; esperem fer-ho quan disposem de més temps.

5. A.C.A., R. 158, f. 137v. Dies després, el 26 de gener, el rei, ara des de Tarragona, hi va tornar a insistir. Vegeu, de BATLLE I GALLART, C.: *Els apotecaris de Barcelona en el món dels negocis pels volts de 1300*. «Cuadernos de Historia Económica de Cataluña». XVIII, 99-109 (1978).

L'apotecari barceloní morí al cap de poc i va ésser enterrat al claustre del monestir de Santes Creus. Vegeu, de SORNÍ, J. i SUÑE, José M.: *Un boticario barcelonés del siglo XIII-XIV*, a «Comunicaciones presentadas con motivo del homenaje al Prof. Guillermo Folch Jou por la concesión de la medalla Schelenz». Sociedad Española de Historia de la Farmacia. Madrid, 1982, pàgs. 11-13.

6. A.C.A., R. 571, f. 65v. Document citat per DE LA TORRE Y DEL CERRO, A. i RUBIÓ BALAGUER, J., *Documentos para la Historia de la Universidad de Barcelona. Preliminares (1289-1451)*. Universidad de Barcelona. Facultad de Filosofía y Letras. 1971, pág. 20. Aquesta mateixa obra recull la Constitució d'Alfons III d'Aragó promulgada a les Corts de Montsó de l'any 1289 referent a l'examen d'advocats, metges i cirurgians (doc. 1, pàgs. 3-4): Eren els «savis en dret» i els metges de cada localitat els que, d'acord amb els magistrats, havien d'examinar els candidats.

7. A.C.A., R. 1.054, f. 159 i 217. Documents regestats per RIUS, Josep a *Més documents sobre la cultura catalana medieval*. Estudis Universitaris Catalans. XIII 135-70 (1928).

solament haver hoyt»,<sup>8</sup> i a les Corts de Montsó de 1363 s'establí que per exercir de metge, concretament, a les ciutats i viles de Perpinyà, Cervera, Puigcerdà i Vilafranca del Penedès, s'exigissin aquests tres anys d'estudi, fixant també una forma especial d'examen per als metges jueus i sarraïns.<sup>9</sup>

Tot i amb això, contravenint les Constitucions, un apotecari cerverí, Bartolí de Morrayà, que practicava ja la Medicina amb el beneplàcit dels paers de Cervera, el 10 de desembre de 1364, va obtenir de l'infant Joan, llavors duc de Girona i comte de Cervera, l'autorització per exercir les arts físiques i cirúrgiques sense incórrer en cap pena o sanció, com si es tractés d'un físic o cirurgià amb els tres anys d'Estudi General i l'examen aprovat. El document,<sup>10</sup> transcrit íntegrament a l'apèndix, fa referència a la seva capacitat i habilitat, així com a la discreció i moderació en la percepció dels honoraris.

Els favors del príncep Joan, fill gran de Pere el Cerimoniós, envers l'apotecari cerverí van ampliar-se de nou el 9 de juny de 1379, concedint-li, en consideració a la seva integritat, destresa, ciència i pràctica, el dret d'exercir com a metge, no sols a la vila i vegueria de Cervera, sinó a totes les terres de la Corona d'Aragó (*«per totam terram at dominacionem dicti domini regis et nostram»*), quan, precisament, poc abans, el 14 de març del mateix any, el rei, a petició del braç reial, havia confirmat a les Corts de Barcelona els capítols de les de Montsó (1289), Cervera (1359) i Montsó (1363).<sup>11</sup>

Possiblement, la raó per la que es va permetre que l'apotecari pogués practicar la Medicina era la manca de metges i cirurgians a la vila de Cervera, fet constatat per Duran i Sanpere,<sup>12</sup> i la dificultat d'atraure'n que tinguessin cursats els tres anys d'Estudi

---

8. Cit a (6), doc. 20, pàg. 35.

9. «Actas de las Cortes Generales de la Corona de Aragón de 1362-63». A.C.A. Colección de Documentos Inéditos (Segunda época), Vol. I. Ministerio de Cultura. Dirección General de Bellas Artes, Archivos y Bibliotecas. Subdirección General de Archivos. Madrid, 1982, pàg. 157.

També cit. a (6), doc. 25, pàg. 45.

10. A.C.A., R. 1.678, f. 13. Doc. cit. a (6) p. [47].

11. RUBIÓ I LLUCH, A.: *Documents per l'història de la cultura catalana medieval*. Vol. I. Barcelona, 1908, doc. 227.

12. DURAN I SANPERE, A.: *Llibre de Cervera*. Curial Edicions Catalanes. Barcelona, 1972, pàg. 95.

General, sense oblidar que el príncep Joan era comte de Cervera, des de 1351, i sovintejava les seves estades a la vila.<sup>13</sup>

Els dos documents expedits a l'apotecari anaven proveïts del segell pendent de l'infant Joan i dirigits al portantveu del Governador a Catalunya i altres autoritats i respectius lloctinents, segons costum de la Cancelleria Reial.<sup>14</sup>

---

13. ROCA I HERAS, J. M.: *Johan I*. Barcelona, 1929.

GIRONA I LLAGOSTERA, D.: *Itinerari de l'Infant En Joan*. III Congrés d'Història de la Corona d'Aragó. Vol. II. València, 1923. També: *Itinerari del rei En Joan I. Estudis Universitaris Catalans*. Vols. XIII a XV (1928-1930).

TASIS I MARCA, R.: *Joan I, el rei caçador i músic*. Premi de biografia catalana Aedos. Ed. Aedos. Barcelona, 1959.

14. El càrrec de «governador general» anava vinculat a l'hereu de la Corona Catalano-aragonesa, al primogènit o, en el seu defecte, a un infant; el «portantveus» era el lloctinent, representant o substitut d'algú en un càrrec d'autoritat (segons DURAN I GRAU, Eulàlia, a *La Gran Enciclopèdia Catalana*. Vols. 8 i 11).

## APÈNDIX DOCUMENTAL

**L'infant Joan, primogènit de Pere el Cerimoniós, concedeix a l'apotecari cerverí Bartolí de «Murrayano», l'exercici de la Medicina pels territoris de la Corona d'Aragó, ampliant una concessió anterior del 10 de desembre de 1364, que només li permetia l'ofici de metge per Cervera i veïnatge.**

Cervera, 9 de juny de 1369.

A.C.A., R. 1.678, f. 13. Gratiarum 3. Infans Joan, locum tenentis Petri III. (Nota posterior que figura al lloc del Registre).

NOS INFANS JOHANNES, etc. Recolimus vobis fideli nostro *Bartholino de Murrayano*, apothecario Cervarie, concessionem fecisse subscriptam: Nos, infans Johannes, etc. Attendentes vos fidelem nostrum Bartholinum de Murrayano, apothecarium ville Cervarie, usum fuisse publice arte medicine in dicta villa, contra tenorem constitutionum in villis Cervarie et Montissoni editarum, quibus cavetur quod nullus audeat seu presumat uti arte fisica publice nisi in studio generali ipsam artem audiverit tribus annis et etiam examinatus fuerit et approbatus, nunquam fuisse pro parte pacienciorum dicte ville, nomine tocium universitatis ipsius nobis humiliter supplicatum et cum probitas, industria, sciencia et practica quibus vos, dictus Bartholinus dicitur esse sufultus reddant vos ad utendum dictam arte fisicha et cirurgia (*sic*) abilem et capacem, recon comunitati dicte ville profituum et necessarium reputent vos uti dicta arte cum ea que vestro ingenio patientibus amministratis facitis, in maiore parte absque extorsione salarii immoderati et pituitu pietatis, licenciam utendi dicta arte fisicha et cirugica, non obstantibus constitutionibus supradictis vobis de cetero pro utilitate tocium comunitatis dicte ville concedere ex nostri assueta clemencia dignaremur. Nosque, dicta supplicacione suscepta benigne et considerantes quod constitutiones predicte fuerunt edicte in favorem universitatis dicte ville et aliarum regiarum quibus iidem paciarii voluerunt in hoc causa renunciare et resignare licenciam utendi dicta arte fisica et cirurgica in dicta villa et eius vicinatu, vobis dicto Bartholino tenore presentis ducimus confirendam. Itaque vos, dictus Bartholinus velut medicus, fisicus aut cirurgicus valeatis licite et impune, absque enim pene incurso editis arte predicta ac in omnibus et quibusvis infirmitatibus et desuspicionibus intervenire tanquam fisicus vel cirurgicus approbatus constitutionibus supradictis seu aliis quibusvis in contrarium editis obsistentibus nullomodo. Mandantes per hanc eandem gerenti vices nos-

tras in Cathalonie, aliisque universis et singulis officialibus prefati domini regis atque nostris vel eorum locatenentibus, presentibus et futuris, quatenus concessionem et gratiam nostris huiusmodi firmas habeant et observent et faciant ab aliis observari et non contraveniant seu aliquem contravenire permittant, aliqua ratione. In cuius rei testimonium, presentem fieri et sigillo nostro pendenti iussimus communiri. Datum Cervarie, X die decembris, anno a nativitate Domini M CCC L X quarto. — Nunquam, pro parte vestri nobis extitit humiliter supplicatum ut concessionem iamdictam vobis ampliare de nostri solita clemencia dignaremur. Cui supplicatione annuentes benigne, considerantes probitatem, industriam, scienciam et practicam quibus vos, dictus Bartholinus ut predicatur estis sufultus, idcirco tenore presentis vobis dicto Bartholino licenciam plenariam imperpetuum quod absque alicuius pene incursu possitis nedum per villam et vicariam Cervarie, imo etiam per totam terram et dominacionem dicti domini regis et nostram uti arte phisice et cirurgie supradictis. Mandantes per hanc eandem gerenti vices nostras in Cathalonie ac aliis universis et singulis officialibus prefati domini regis atque nostris vel eorum locatenentibus presentibus et futuris quatenus concessionem et gratiam nostram huiusmodi firmas habeant et conservent et faciant ab aliis observari et non contraveniant seu aliquem contravenire permittant, aliqua ratione. In cuius rei testimonium, presentem fieri et sigillo nostro pendenti iussimus comuniri. Datum Cervarie, nona die junii, anno a nativitate Domini M CCC LX nono.—Ia(cobus) canc(cellarius) Petrus de Aquaviva, mandato domini ducis facto per cancellario.